

Așa-zisul ort al lui Despot-Vodă și zloții tătărești

Eugen NICOLAE*

Revăzând câteva dintre contribuțiile referitoare la emisiunile monetare ale lui Despot-Vodă (1561-1563) și la zloții tătărești¹, am ajuns la concluzia că așa-zisul ort al principelui moldovean este de fapt un zlot (florin) tătăresc, deci reprezintă o încercare de a introduce în circulație o piesă de argint corespunzând acestei unități de cont. Concluzia poate părea la prima vedere prea categorică și riscantă, dar ea rezultă limpede din contribuțiile autorilor consultați și din datele care ne-au fost accesibile despre originea zlotului tătăresc, adică despre finanțele, producția și circulația monetară din Imperiul Mongol și statele succesoare – Hanatul Ilhanid și Hoarda de Aur, dar și din alte spații, în secolele XIII-XVI.

De fapt, cheia problemei constă în maniera de abordare a discuției asupra zlotului tătăresc. Din cauza denumirii, cercetătorii (inclusiv semnatarul acestui articol) au considerat că această unitate de cont provine dintr-o monedă de aur care a circulat în spațiul Hoardei de Aur, dar datele de care dispunem acum arată că era vorba de la începuturi de o unitate de cont, o diviziune a monedei de aur exprimată într-o cantitate de argint sau de monede de argint, care în unele părți din Orient a fost la un moment dat și monedă reală din argint. În această situație, Ilie Țabrea, care a publicat și a atribuit convingător lui Despot-Vodă o piesă de argint de 8,10 g (fig. 1), i-a căutat un corespondent între categoriile monetare de argint europene și s-a oprit, cu rezerve, la sfertul de taler (ort)². Considerând că nu prea se poate pune bază pe afirmațiile lui Ioannes Belsius, trimis al lui Maximilian II de Habsburg pe lângă principele Moldovei, Ilie Țabrea a trecut



Fig. 1. Așa-zisul sfert de taler (ort) bătut de Despot-Vodă (florin moldovenesc – zlot tătăresc).

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; eugenicolae@yahoo.com

¹ I. Țabrea, *Monedele lui Despot-vodă în lumina ultimelor cercetări*, SCN, 5, 1971, p. 161-177; O. Luchian, *Orty (¼ toлары) moldavského knížete Jakuba Heraclida Despoty (1561-1563)*, Numismatické Listy, 35, 1980, 2, p. 43-46; E. Oberländer-Târnoveanu, *‘Tartarian zlots’ – A Golden Horde legacy in the monetary terminology and practice of mediaeval Moldavia and*

its neighbouring countries, RRH, 30, 1991, 3-4, p. 189-220; B. Murgescu, *Circulația monetară în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1996.

² I. Țabrea, *op. cit.*, p. 167-173. Autorul subliniază că primul care a menționat că Despot-Vodă „a bătut și orți, care în mod greșit au fost atribuiți lui Dabija-vodă”, a fost O. Iliescu, la C. Kirișescu, *Sistemul bănesc al leului*, I, București, 1964, p. 93 (*ibidem*, p. 172).

peste raportul acestuia din 19 aprilie 1562, pe care îl citează după E. Hurmuzaki, în care se menționează că „Despot intenționează să bată o monedă nouă, având valoarea unui florin moldovenesc, care este de 12 aspri”³. Așa-zisul sfert de taler (ort) publicat de Ilie Țabrea corespunde însă întru totul cu informația dată de Belsius. Remarcăm în primul rând că este singura categorie monetară emisă de Despot care este indicată în legendă drept „monedă nouă” (pe revers: MONETA+NOVA+MOLDAVI)⁴. Belsius nu spune că moneda va fi din aur, ci că va avea valoarea unui florin moldovenesc, prin care nu se poate înțelege altceva decât moneda de cont numită de obicei zlot tătăresc. Decisivă în atribuirea noastră este însă referirea la valoarea de 12 aspri, ceea ce, ținând cont de greutatea asprului în epocă, de 0,68 g, indică o greutate teoretică de 8,16 g, iar piesa descrisă de Ilie Țabrea are, așa cum am arătat, 8,10 g (un alt exemplar, semnalat de O. Luchian, are 8,12 g⁵). Tocmai această greutate, prea mare pentru a reprezenta un sfert de taler, îl determină pe Ilie Țabrea să fie prudent și să aibă în vedere un eventual titlu mai scăzut al piesei, aspect pe care nu a reușit să îl verifice. Este evident însă că florinul de argint al lui Despot-Vodă nu este o diviziune a talerului, ci a florinului (ducatului) de aur, reprezentând 20% din valoarea acestuia, care era în epocă de 60 de aspri⁶.

În privința raportului dintre aur și argint, florinul moldovenesc bătut de Despot-Vodă se înscrie în tendința epocii, fiindcă un calcul bazat pe un ducat (sultanin) de aur de 3,54 g și un aspru de 0,68 g dă un raport de 1/11,52, de aceeași valoare cu cel existent la 1565 în Imperiul Otoman⁷. Inovația lui Despot-Vodă ar consta, dacă urmărim comentariul lui Bogdan Murgescu, în fixarea unui nou curs față de cel de patru zloți tătărești pentru un florin de aur, valabil din vremea lui Ștefan cel Mare până la mijlocul secolului XVI⁸. Inevitabil, ar fi avut loc și o diminuare a cantității de argint pe care o reprezenta un zlot tătăresc, dar este dificil de stabilit dimensiunea acestei reduceri, deoarece nu dispunem de suficiente date privind cursul monedelor de aur și de argint în Moldova. Se pot face evaluări în funcție de cursul dintre ducatul de aur și monedele de argint din statele vecine, dar diferențele mari care se înregistrează în anumite momente de la o regiune la alta, asupra cărora avertizează Bogdan Murgescu⁹, nu pot duce decât la valori aproximative. Evoluția acestei unități de cont poate fi totuși observată în linii generale pe durată lungă, dacă pornim de la originile sale, adică din perioada dominației mongole.

Din sursele scrise rezultă că în posesiunile ilhanide, încă din timpul hanului Abaka (1265-1282), un miskal de aur (sau un dinar de aur cu greutatea unui miskal) era egal cu patru dinari de argint, iar un dinar de argint era egal cu șase dirhemi de argint¹⁰. Acest dinar de argint era atunci o monedă de cont (care exista și sub forma monedelor de hârtie¹¹) și el este la originea zlotului tătăresc din spațiul românesc. Informații mai precise avem abia din timpul lui Ghazan Mahmud (1295-1304), de după reforma acestuia, prin care au fost unificate standardele de batere a diferitelor categorii monetare, pe baza unui raport între aur și argint de 1/12¹². Între multele nominaluri de aur și argint bătute sub Ghazan Mahmud își face apariția și dinarul de argint, cu valoarea de ¼ dintr-un miskal de aur și cu o greutate teoretică de 12,96 g¹³. Următorii

³ *Ibidem*, p. 167.

⁴ *Ibidem*, p. 170. Vezi și MBR, p. 90, nr. 798.

⁵ O. Luchian, *op. cit.*, p. 45, nr. 3.

⁶ Fără a face legătura cu „ortul” lui Despot-Vodă, B. Murgescu (*op. cit.*, p. 48) subliniază importanța informației lui Belsius, care atestă că în acel moment un zlot tătăresc (florinul moldovenesc) valora ½ florin unguresc.

⁷ H. Sahillioğlu, *The role of international monetary and metal movements in Ottoman monetary history 1300-1750*, în *Precious metals in the later medieval and early modern worlds*, ed. J.F. Richards, Durham, Carolina de Nord, 1983, p. 283.

⁸ B. Murgescu, *op. cit.*, p. 45-46.

⁹ *Ibidem*, p. 50-60.

¹⁰ G. Leiser, *Economic conditions in Anatolia in the Mongol period by Ahmet Zeki Validi Togan (translation)*, *Annales Islamologiques*, 25, 1991, p. 205-210. Subliniem că G. Leiser prezintă o traducere a articolului lui A.Z.V. Togan, *Moğollar devrinde Anadolu'nun iktisadi vaziyeti*, apărut în *Türk Hukuk ve İhtisat Tarihi Mecmuası*, 1, 1931, p. 1-42, deci este vorba de opiniile lui Togan.

¹¹ *Ibidem*, p. 210.

¹² *Ibidem*, p. 209.

¹³ Pe baza pieselor cunoscute în vremea sa, A.Z.V. Togan obține 12,90 g (*ibidem*), dar materialul numismatic apărut între

hani ilhanizi, Öldjeitü (1304-1316) și Abu Sayid (1316-1335), continuă să bată dinari de argint, dar ulterior destrămarea hanatului este însoțită de dispariția sistemului monetar impus de Mahmud Ghazan și nu se mai emit piese grele de argint. Merită însă reținut faptul că veniturile și cheltuielile statului ilhanid se calculau în dinari de argint, bugetul pentru anul 1336 fiind reprodus într-o lucrare a lui Hamd Allah, unul dintre financiarii lui Abu Sayid¹⁴.

La scurt timp după reforma ilhanidului Ghazan Mahmud, hanul Tokta (1290-1312) aplică și el, în anul 710 al hegirei (1310-1311 e.n.), o reformă unificatoare în Hoarda de Aur, având probabil aceleași motivații financiar-fiscale. Tokta și succesorii lui nu au bătut dinari de aur și nici dinari de argint, dar în Hoarda de Aur se folosea o unitate de cont corespunzând celor din urmă, numită altân (*altın* – „aur” în limbile turcice), care valora, ca și dinarul de argint ilhanid, șase dirhemi¹⁵. Vechii dirhemi au fost retrași și topiți și s-a încercat impunerea normei stabilite în capitală pentru baterea noilor dirhemi, care sunt mai ușori decât dirhemii ilhanizi: 1,56 g, adică doi danik (danikul fiind a șasea parte dintr-un miskal) sau $\frac{1}{3}$ miskal¹⁶, în timp ce dirhemii ilhanizi erau în greutate de $\frac{1}{2}$ miskal. Monetăria din capitală va menține acest standard, abandonat temporar în provincii în epoca războiului civil și definitiv la sfârșitul domniei lui Toktamâș (1378-1395), care a eșuat în încercarea de stabilizare a sistemului monetar¹⁷. Deoarece monedele de aur sunt mai rare în Hoarda de Aur decât în Asia Centrală și Iran, rolul lor este parțial preluat de lingourile de argint numite sumi (soppi), care erau totodată și unități de cont. După un calcul făcut de Fedorov-Davydov¹⁸, greutatea teoretică standard, raportată la greutatea dirhemilor din capitală din perioada 1310-1380, pe baza echivalenței unui sommo cu 20 de altâni (cinci ducați de aur¹⁹), era de 187,2 g²⁰. O bună parte dintre lingourile de argint veneau din Rusia, fapt observat de Ibn Battuta²¹, iar cele mai multe tezaure cu lingouri au fost descoperite în teritoriile rusești, în regiunile învecinate cu acestea din Hoarda de Aur și la Dunărea de Jos²². Raritatea monedelor de aur și rolul lingourilor de argint în Hoarda de Aur sunt sugerate și de darurile primite de Ibn Battuta: hanul i-a daruit 1500 ducați de aur, iar hatunele (soțiile hanului) lingouri (soppi) de argint²³.

Pentru problema de care ne ocupăm aici, sunt unele aspecte pentru deslușirea cărora nu dispunem din păcate de informații din sursele scrise, ca pentru statul ilhanid. În primul rând, nu cunoaștem dacă altânul (dinarul de argint) era folosit pentru a calcula veniturile și cheltuielile în Hoarda de Aur. Trebuie să acceptăm că era folosit, fiindcă unificarea impusă de Tokta a fost inevitabil însoțită de fixarea sistemului de taxe și salarii, iar zlotul tătăresc nu se putea menține ca unitate de cont la vest de Nistru decât dacă ar fi fost folosit înainte de despărțirea regiunii de Hoarda de Aur în 1369, mai exact înainte de izbucnirea războiului civil din imperiu în 1359. După 1369, menținerea în părțile răsăritene ale Moldovei a acestei unități de cont apare firească în condițiile în care abia sub Alexandru cel Bun are loc unificarea monetară în principatul moldovenesc. Până atunci, principalele monede de argint din regiune sunt tot cele ale Hoardei

timp indică 12,96 g (vezi piesele ilhanide ilustrate la <http://www.zeno.ru>, Ilkhans). Diferența este evident irelevantă pentru discuția de față.

¹⁴ G. Leiser, *op. cit.*, p. 207, 223-228; pentru salarii ale oficialilor ilhanizi calculate în dinari de argint, vezi p. 233-237.

¹⁵ Se pare că impunerea denumirii altân (*altın*) pentru piesa de șase dirhemi s-a datorat și faptului că în limbile turcice cifra șase era desemnată prin cuvântul *altı*. G.A. Fedorov-Davydov, *Deneznoe delo Zolotoj Ordy*, Moscova, 2003, p. 33.

¹⁶ Un miskal calculat la 4,68 g, mai greu decât cel care a stat la baza reformei lui Ghazan Mahmud, dar mai greu și față de miskalul din Hoarda de Aur calculat pe alte baze, vezi *ibidem*, p. 9 și 13.

¹⁷ *Ibidem*, p. 16-18.

¹⁸ *Ibidem*, p. 68-69.

¹⁹ Ibn Battûta, *Voyages, II. De La Mecque aux steppes russes, Traduction de l'arabe de C. Defremery et B.R. Sanguinetti (1858), Introduction et notes de Stéphane Yérasimos*, II, Paris, 1982, p. 236, nota 400.

²⁰ Piese decoperite, dintre care unele sunt sigur anterioare reformei lui Tokta, variază ca formă și greutate.

²¹ Ibn Battûta, *op. cit.*, p. 237.

²² G.A. Fedorov-Davydov, *op. cit.*, p. 69.

²³ Ibn Battûta, *op. cit.*, p. 236.

de Aur, continuă lansarea de puluri (mangâri) pe piață prin contramarcarea vechilor emisiuni, iar moneda principatului este foarte slab reprezentată în descoperiri²⁴.

Nu este clar la ce unitate de aur se raportează altânul în Hoarda de Aur. Din bibliografie ar rezulta că se raportează, ca și în Hanatul Ilhanid, la un miskal de aur, ceea ce nu ar fi fost de folos pentru calcularea veniturilor și cheltuielilor statului, fiindcă această unitate nu exista sub formă de monedă în Hoarda de Aur, iar piesele ilhanide nu au pătruns aici. În spațiul mediteranean și apoi în cel european se impune în această perioadă ducatul venețian (3,56 g) și emisiunile echivalente lui. Principalele intrări de aur în spațiul Hoardei de Aur sunt în asemenea monede și este firesc ca la ele să se raporteze altânul, care valora deci un sfert de ducat de aur. În acest caz ar fi vorba de un raport aur-argint de 1/10,50, mult mai verosimil prin comparație cu situația din Hanatul Ilhanid decât cel de 1/8,6, calculat față de un miskal în aur²⁵. În orice caz, în secolul XIV un altân (zlot tătareșc) echivala cu 9,36 g de argint, diminuarea nefiind deci chiar așa de dramatică până la cele 8,16 g din vremea lui Despot-Vodă. Această unitate de cont nu s-ar fi putut menține în Moldova dacă nu era raportată și la monedele reale de argint, iar singurele care puteau juca acest rol erau tot monedele bătute în spațiul Hoardei de Aur, care continuă să dețină un loc privilegiat pe piața locală până sub Alexandru cel Bun și chiar după aceea. Spre sfârșitul domniei lui Toktamâș, dirhemii (asprii) Hoardei de Aur sunt bătuți dintr-un danik de argint, adică 0,78 g²⁶, jumătate din standardul anterior, un altân (zlot tătareșc) fiind acum echivalat cu 12 asemenea monede²⁷. Greutatea asprilor bătuți de hani tătari în deceniile patru-șase ale secolului XV se reduce din nou, ajungând la 0,53 g²⁸, trei asemenea piese valorând cât două mai vechi. În aspri ușori, un zlot tătareșc echivala deci cu 18 piese și fixarea cursului ar fi motivat contramarcarea noilor aspri tătarești în Moldova (la Cetatea Albă)²⁹, Lituania, Rusia și la Caffa, mai ales că populația nu îi putea deosebi după aspect de asprii mai vechi. Este probabil că în această perioadă zlotul tătareșc rămâne o unitate de cont doar pentru marile tranzacții, inclusiv cele internaționale, și că este abandonat ca unitate de cont financiar-fiscală, fiind înlocuit de monedele reale de argint care dominau pe piață, față de care era raportat. În Moldova, sub Ștefan cel Mare, raportarea zlotului tătareșc se putea face deja la alte emisiuni islamice, adică la asprii otomani (un zlot fiind egal cu 12 aspri), care au în această vreme o greutate apropiată de danikul din Hoarda de Aur: 0,76 g spre sfârșitul domniei lui Mehmed II³⁰. Cum asprul se impune ca principală monedă de cont, valoarea zlotului tătareșc va evolua în funcție de treptata scădere în greutate și de modificările cursului acestuia față de ducatul de aur. Dispare deci principala caracteristică a zlotului tătareșc, și anume aceea de a fi în raport fix cu moneda de aur. Astfel, la sfârșitul domniei lui Bayezid II (1481-1512) se ajunge la 4,5 zloți tătarești (54 aspri)³¹ pentru un ducat de aur, iar după mijlocul domniei lui Süleyman I (1520-1566) la 5 zloți tătarești (60 aspri) pentru un ducat de aur³². Prin urmare, moneda bătută de Despot-Vodă exprima un raport existent. Dar în acest

²⁴ E. Nicolae, *Le monnayage en Bessarabie dans la deuxième moitié du XIV^e siècle*, în *XIII Congreso Internacional de Numismática, Madrid-2003, Actas*, I, ed. Carmen Alfaro, Carmen Marcos și Paloma Otero, 2005 (2006), p. 1367-1373; idem, *Invazia asprilor otomani și riposta lui Ștefan cel Mare: emisiunile moldovenești de tip otoman*, *Acta Moldaviae Septentrionalis*, 4, 2005 (2006), p. 125; idem, *La pénétration des aspres ottomans dans les Pays Roumains aux XIV^e-XVI^e siècles*, *Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques*, Bruxelles, 44, 2007, 1, p. 304-308; idem, *Date noi privind monedele și contramărcile de tip Asprokastron*, în *Studia varia in honorem Professoris Ștefan Ștefănescu octogenarii*, ed. C. Luca și I. Căndea, București-Brăila, 2009, p. 221.

²⁵ G.A. Fedorov-Davydov, *op. cit.*, p. 64.

²⁶ *Ibidem*, p. 18.

²⁷ Fenomenul se constată și în Asia Centrală; vezi *ibidem*, p. 33, comentariul referitor la tezaurul descoperit la Otrar în 1974.

²⁸ *Ibidem*, p. 18.

²⁹ Asupra contramărcilor aplicate la Cetatea Albă, vezi E. Nicolae, *Din nou despre contramărcile atribuite Cetății Albe*, SCN, s.n., 3 (15), 2012, p. 115-117, cu bibliografia.

³⁰ N. Aykut, *Osmanlı imparatorluğu'nda sikke teçdidleri*, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 13, Istanbul, 1987, p. 278-279.

³¹ Este vorba de o medie a cursului. Pentru variațiile cursului de schimb, vezi comentariul lui B. Murgescu, *op. cit.*, p. 54-55, cu bibliografia.



moment zlotul tătăresc era deja practic inutil ca unitate de cont și mai ales ca monedă reală în prezența noilor monede grele de argint europene care începuseră să invadeze piața locală, talerul impunându-se nu peste multă vreme ca unitate de cont atât în Moldova, cât și în țările vecine.

Le soi-disant ort de Despot-Vodă et les zlots tatares

RÉSUMÉ

L'auteur reprend la discussion sur le zlot (florin) tatar, une unité de compte utilisée au Moyen Âge en Moldavie et dans les pays voisins. On a considéré auparavant que cette unité de compte provenait d'une monnaie en or de la Horde d'Or, même si dans l'empire oriental on n'a pas frappé de monnaies en or que pour une courte période et uniquement dans sa partie asiatique. En fait, l'analyse des sources écrites n'a pas permis d'identifier la monnaie qui fut à l'origine du zlot tatar, ni d'établir l'évolution de cette unité de compte jusqu'à sa disparition.

Parmi les témoignages les plus importants sur le zlot tatar il y a un rapport du 19 avril 1562 d'Ioannes Belsius, l'envoyé de Maximilien II de Habsbourg auprès de Despot, prince de Moldavie (1561-1563), qui mentionne que celui-ci avait l'intention de frapper « une monnaie nouvelle à la valeur d'un florin moldave, qui est de 12 aspres ». Parce qu'on savait que le prince avait frappé en or uniquement des ducats, les numismates ont considéré qu'il n'a pas réalisé son intention. L'auteur constate, cependant, que la pièce a été frappée, mais en argent – d'ailleurs, bien que Belsius l'appelle florin, il ne dit pas qu'elle serait en or. Il s'agit de l'émission que les numismates ont appelée, avec des réserves en raison du poids inapproprié, quart de taler (ort). Cette émission correspond entièrement aux informations données par Belsius. C'est la seule catégorie monétaire émise par Despot-Vodă qui est indiquée dans la légende comme « monnaie nouvelle » (sur le revers: MONETA+NOVA+MOLDAVI). De même, elle valait 12 aspres: un aspre pesait à l'époque 0,68 g, donc une pièce valant 12 aspres devait avoir 8,16 g, or les soi-disant orts connus pèsent 8,10-8,12 g. Ce florin moldave en argent (zlot tatar) n'est pas une monnaie divisionnaire du thaler, mais du florin (ducat) d'or, représentant un cinquième de la valeur de celui-ci, qui était à l'époque de 60 aspres. Il s'ensuit que le zlot (florin) tatar était une unité de compte qui se rapportait à la monnaie d'or, mais qui indiquait une quantité d'argent ou de pièces d'argent.

Une unité de compte de ce genre existait aussi dans l'espace de la Horde d'Or, où elle avait été introduite et maintenue sous l'influence du système monétaire et de l'organisation financière des Ilkhanides. Il est connu que sous le khan Abaka (1265-1282), dans les pays ilkhanides un dinar d'or était égal à quatre dinars d'argent, et un dinar d'argent était une unité de compte égale à six dirhems d'argent. Sous Ghazan Mahmud (1295-1304), le système monétaire ilkhanide est réformé et on frappe maintenant des dinars d'argent à un poids théorique de 12,96 g. Les khans suivants, Oldjaïtu (1304-1316) et Abu Saïd (1316-1335), frappent aussi des dinars d'argent, mais plus tard la décomposition du khanat est accompagnée par la disparition du système monétaire imposé par Ghazan Mahmud et on ne frappe plus de pièces lourdes d'argent. Le dinar d'argent demeure cependant la principale unité de compte: les revenus et les dépenses des Ilkhanides étaient calculés en dinars d'argent, le budget de 1336 étant reproduit dans l'œuvre de Hamd Allah, l'un des financiers d'Abu Saïd.

L'organisation des finances ilkhanides a servi de modèle pour la Horde d'Or, où, peu de temps après la réforme de Ghazan Mahmud, le khan Tokta (1290-1312) applique aussi une réforme unificatrice (en 1310-1311). Tokta et ses successeurs n'ont pas frappé ni de pièces d'or ni de dinars d'argent, mais dans la Horde d'Or on a utilisé une unité de compte correspondant à ces derniers, appelée altoun (*altun* – « or » en turc), qui valait aussi six dirhems. Cependant, le dirhem introduit par Tokta était plus léger que celui ilkhanide: il pesait 1,56 g (2 danik), donc un altoun représentait 9,36 g d'argent. Cet altoun se rapportait vraisemblablement à la principale monnaie d'or en circulation dans la Horde d'Or, le ducat vénitien d'or et les autres monnaies équivalentes, à un taux de 4:1. Cette

³² Pentru evoluția greutateii asprului și cursul de schimb, vezi N. Aykut, *op. cit.*, p. 278-281, și S. Srećković, *Osmanlijski novac kovan na tlu Jugoslavije*, Belgrad, 1987, p. 58, 64, 68, 92, 109 și 128.





unité de compte a continué d'être utilisée dans les régions situées à l'ouest du Dniestr après leur émancipation de la domination de la Horde d'Or (définitivement en 1369). Mais le poids du dirhem (aspre) tatar est réduit à moitié, c'est-à-dire à 0,78 g (1 danik), à la fin du règne du khan Toktamich (1378-1395), le zlot tatar valant en ce moment 12 dirhems (aspres).

La réduction continue du poids des aspres tatars et la pénétration en Moldavie des aspres ottomans, plus lourds et plus stables, ont déterminé l'équivalence avec ceux-ci à l'époque d'Étienne le Grand (1457-1504), quand les aspres frappés vers la fin du règne de Mehmed II ont un poids proche du danik de la Horde d'Or – le zlot tatar représente donc maintenant 12 aspres ottomans. Mais l'aspre ottoman devient aussi la principale unité de compte en Moldavie et dans les régions voisines, et pour cette raison la diminution ultérieure de son poids déterminera la diminution de la valeur du zlot tatar et le changement de son rapport avec le ducat en or – disparaît donc la principale caractéristique du zlot tatar, c'est-à-dire son rapport fixe avec la pièce d'or. Ainsi, par rapport aux aspres de la fin du règne de Bayezid II on arrive à 4,5 zlots tatars pour un ducat d'or et au milieu du règne de Süleyman I à 5 zlots tatars pour un ducat d'or. En conclusion, le florin d'argent (zlot tatar) valant 12 aspres frappé par Despot-Vodă exprime le taux en vigueur. Mais il était trop tard pour mettre en circulation une pièce d'argent correspondant au zlot tatar, car l'invasion des grandes pièces d'argent européennes avait déjà commencé – bientôt le thaler deviendra la principale unité de compte en Moldavie et dans les pays voisins.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Le soi-disant quart de thaler (ort) frappé par Despot-Vodă (florin moldave – zlot tatar).

